

відобразилася на розвитку юридичної освіти. Упродовж XIX ст. посилилася наукова спеціалізація дисциплін на юридичних факультетах, зросла кількість розрядів наук, з яких можна було здобути наукові ступені.

Список використаної літератури:

1. Тимкович І. І. Юридична освіта як елемент правової системи України / І. І. Тимкович // Юридичний вісник 4 (41) Теорія та історія держави і права, міжнародне право, 2016. – С. 57.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки : Підручник, 4-те видання, стереотипне / М.В. Левківський. – Київ: «Центр учбової літератури», 2016. – С. 72-73.
3. Качмар В. М. Львівський національний університет імені Івана Франка Історичний нарис / В. М. Качмар // Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка. – К. 2010. – С. 12-13.
4. Тищик Б. Й. Кафедра історії держави, права та політико-правових учень і її завідувачі (до 230-річчя утворення і діяльності кафедри) / Б.Й. Тищик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Випуск 61. – С. 190.
5. Redzik A. Wydział prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946 / Adam Redzik. – Lublin : Wyd-wo naukowe KUL, 2006. – S. 6.
6. Чернівецький університет. 1875-1995: Сторінки історії. – Чернівці : Рута, 1995. – С. 30.

Долматова Наталя Іванівна

Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри теорії та історії держави та права
кандидат юридичних наук, доцент

Долматов Іван Володимирович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОРЯДКУ
ФОРМУВАННЯ ГАЛИЦЬКОГО СТАНОВОГО СЕЙМУ**

Дослідження зумовлена потребою заповнити одну з прогалин сучасної історії держави і права, яка полягає у необхідності вивчення правових підстав формування та діяльності представницьких органів влади на українських землях. Під впливом поширення ідей Просвітництва у XVIII ст. у Західній Європі поступово

заперечується всевладдя держави і з'являється прагнення звільнитися від станових обмежень.

Відтак, формуються самостійні центри прийняття рішень, більше чи менше незалежні від королівського двору, накреслюється тенденція до самоврядування на місцях. Однак, що далі на схід, цей процес набував помітних політичних викривлень, тісно переплівшись з історичними традиціями регіонів та абсолютистськими прагненнями правителів.

Яскравим прикладом у цьому контексті слугує держава Габсбургів останньої третини XVIII – сер. XIX ст., де представницькі органи влади на місцях (сейми) стали заручниками політичної кон'юнктури та політичних уподобань монархів [4, с. 124]. Попри те, що сейми так і не стали самодостатніми центрами прийняття рішень (виняток Угорщина і Чехія), їх діяльність відкрила нову добу в історії політико-правового розвитку земель.

Слід звернути вагу, що після приєднання до Австрії у Галичині виник вакуум у сфері представницьких органів правління, що, природно, викликало незручності в управлінні краєм та підкреслювало свого роду меншовартість новоприєднаних земель на тлі інших австрійських провінцій. Зважаючи на це, Відень пішов на поступки, дозволивши заснувати Галицький становий сейм (1775–1848 рр.; діяв з перервами) – провінційний представницький орган, що фактично став не більше, аніж допоміжною інституцією крайової адміністрації в умовах бездержав'я місцевої політичної еліти.

Проблема місцевого представництва набула особливої ваги й актуальності у зв'язку неоднозначними і суперечливими наслідками реформи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в нинішній Україні, звільнення від виконання представницькими інститутами не властивих їм державних функцій та надання самостійності і незалежності громадянам у вирішенні питань місцевого життя.

Однією з передумов вирішення цього питання повинне бути історико-правове вивчення досвіду місцевого самоврядування на українських землях. Враховуючи вітчизняні традиції та світовий досвід, Україна відроджує інститут місцевого самоврядування, який може і повинен створити надійний механізм активної участі громадян в управлінні територіями, вирішенні багатьох важливих територіальних проблем.

На час приєднання Галичини до складу Австрії остання перебувала в процесі глибоких суспільно-політичних та економічних трансформацій. Впровадження Галичини у станову організацію, подібну до тієї, яка існувала в інших провінціях країни стало своєрідним доповненням до акту інкорпорації. Відповідно до Терезіанського патенту 1775 р. Започатковано формування Галицького станового сейму – представницького органу трьох

станових груп краю (магнатів, лицарства (шляхти), міщанства) [5, с. 102]. Створення Галицького станового сейму означало поступки місцевій аристократії, однак повноваження, якими володів орган, суттєво відрізняли його від колишніх сеймів Речі Посполитої.

Галицький становий сейм став заручником політичної кон'юнктури в державі. Патент 1775 р. Залишався на папері до кінця правління імператриці Марії Терезії. Галицькі губернатори не поспішали з його реалізацією, а шляхта зі свого боку не виступила з ініціативою запровадити його якнайшвидше в життя. Лише патентом 1782 р. Імператор Йосиф II оновив Терезіанський статут і з незначними змінами впровадив його в дію [3, с. 77]. За Йосифа II сейм збирався, окрім 1782 р., всього-на-всього тричі – 1784, 1786 і 1788 рр. Відновлення діяльності Галицького станового сейму 1817 р. Слід розглядати в контексті низки інших важливих подій в історії Галичини того ж року – візиту цісаря, відновлення діяльності Львівського університету та відкриття реальної школи. Фактично, період з 1817 по 1846 р. Став часом безперервного функціонування сейму. Багато хто з представників галицьких станів сподівався, що скликання Галицького станового сейму є лише початком, і його повноваження розширяться.

Галицький становий сейм не зумів привернути до себе уваги місцевої громадськості. Місцева преса відводила його діяльності надто мало місця. Діяльність сейму львів'яни помічали лише через урочисті святкування з нагоди початку короткого сесійного сезону з пишними балами і почесною вартою біля костелу єзуїтів, де відбувалися засідання. Галицький становий сейм був не більше, аніж дорадчим органом [8, с. 4]. Хоч його функції і розширювались протягом існування, все ж він не справляв реального впливу на політичне та економічне життя краю. Він мав право вносити пропозиції до адміністрації та імператора стосовно окремих ділянок господарсько-економічного життя. Однак, як показує історія, сейм переважно обдумував те, як запровадити у життя доручення австрійського уряду. Станова конституція не давала сеймові достатньо прав, а лише обов'язки увінчані пишним церемоніалом.

Проблема зниження податків починаючи з 1830-х рр. Посідала центральне місце. Втім, здобутки сейму у податковій сфері були надто ілюзорними – якщо якийсь податок ліквідували (наприклад, квартирний) чи знижували (грунтовий), то впроваджували новий (акцизи на спиртні напої) і т.п. [2, с. 85]. Так виглядає, що виступаючи проти податкового тиску, велика магнаторія і шляхта захищали куди більше свої підприємницькі інтереси, аніж клопоталися за стан краю. Сподівання на поліпшення соціально-економічної ситуації так і не виправдались.

Лише в останній період своєї діяльності (кінець 1830-х – середина 1840-х рр.) сейм виступив з низкою вартих уваги ініціатив. Одним із пояснень поживлення роботи сейму може слугувати зміцнення його внутрішньої організації. До здобутків сейму належить заснування Кредитного товариства, Ощадної каси у Львові, Господарського товариства [7, с. 23]. Не менш цікавою є ініціатива стосовно скасування панщини, що можна розглядати не лише як економічний, але і як сміливий політичний крок. Втім, не виключено, що питання скасування панщини стало всього-на-всього політичною декларацією, а не справжнім наміром [6, с. 21]. А пояснюється це просто – такий крок міг бути фатальним для позиції шляхти у суспільстві. Умовно кажучи, шляхта рубала гілку дерева (дармова робота селян), на якій віддавна сиділа. Спроби ж запобігти вибухові 1846 р. Були занадто запізними і невпевненими.

Сейм реально не виражав настроїв усіх верств населення Галичини. Відсутність у ньому представників усіх станів (селян, фактично міщан, бо два мешканці Львова повноцінно не могли репрезентувати населення усіх міст Галичини та Лодомерії) не дали йому змоги сповна стати виразником інтересів краю. Та, ключовим у роботі інституції стала відсутність представників інших національностей, у першу чергу українців, які склали вагомий відсоток у населенні Галичини. Українці були представлені у сеймі лише вищим греко-католицьким духовенством, та й ті ставилися до цієї станової інституції як до чужої.

Існування Галицького станового сейму було юридичною підставою для польських політиків вимагати розширення галицької автономії під час “весни народів”. Сейми Угорщини і Чехії у порівнянні мали більше прав, адже їхня робота базувалась на державно-правовій традиції. Напередодні 1848 р. Вони осмілились звернутись до Відня із конституційними домаганнями. Галицький становий сейм не мав досконалої правової бази, на якій міг працювати. Тому усі спроби у 1848 р. Реанімувати становий сейм були приречені на провал [1, с. 68]. Відтак, у порівнянні з сеймами у Кракові та Варшаві, Галицький становий сейм, з погляду сьогодення, став свого роду конституційним фарсом.

Заради справедливості, не можна не відзначити, що формування Галицького станового сейму засвідчило використання австрійською владою демократичних методів в управлінні краєм. Проте зростання абсолютної влади династії Габсбургів перетворило цей станovo-представницький орган на допоміжну установу австрійської адміністрації. Обмежені повноваження Галицького станового сейму, відсутність у ньому представництва усіх суспільних та національних груп знижували його ефективність як інституту місцевого самоврядування. Втім, становий

сейм став епізодом парламентаризму в Галичині й надав поштовх створенню іншої, досконалішої моделі місцевого парламенту – Галицького крайового сейму із дещо ширшими повноваженнями.

Список використаної літератури:

1. Кульчицький В. До питання про Галицький становий сейм (1775–1848 рр.) / В. Кульчицький // Наукові записки Львівського університету. Серія юридична. – Львів, 2000. – Вип. 3. – Т. 38. – С. 65-71.
2. Мацькевич М. Правове становище Галичини у складі Австрії та Австро-Угорщини / М.Мацькевич // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2001. – Вип. 36. – С. 84-89.
3. Настасяк І. Галицький становий сейм: історія становлення та діяльність (1775-1845) / І. Настасяк // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2001. – Вип. 36. – С. 75-78.
4. Питльована В. Структура та компетенція Галицького станового сейму (1775-1848 рр.) / В. Питльована // Проблема державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIII регіональної науково-практичної конференції. 8-9 лютого 2007 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С. 123-125.
5. Сухий О. Галичина: Між Сходом і Заходом. Нариси історії XIX – початку XX ст. / О.Сухий. – Львів, 2009. – 226 с.
6. Тищик Б. Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.) / Б. Тищик. – Львів, 2003. – 80 с.
7. Трайнин И. Национальные противоречия в Австро-Венгрии и ее распад / И. Трайнин. – 2-е изд. – М., 2007. – 307 с.
8. Українська Галичина та Австрія: Історична довідка / Австрійське консульство у Львові. – Львів, 2002. – 8 с.

Єфремова Наталя Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, доцент

**ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТОК ВСЕСОЮЗНОГО ЮРИДИЧНОГО
ЗАОЧНОГО ІНСТИТУТУ**

Сучасні українські дослідники відзначають, що початкове будівництво радянської вищої школи відбувалося у три етапи: 1) нищення старої системи освіти й формування системи профільних вертикалей (початок 1920-х рр.); 2) спроби підвищити якість навчання (середина 1920-х рр.); 3) уніфікація освіти та її підпорядкування союзному керівництву (кінець 1920-х рр.)